

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Kestävä kehitys – Pohjolan uusi suunta

Tarkistettu strategia tavoitteinen ja painopistealueinen vuosiksi 2009–2012

Kestävä kehitys – Pohjolan uusi suunta

Tarkistettu strategia tavoitteineen ja painopistealueineen vuosiksi 2009–2012

ANP 2009:728

© Pohjoismaiden ministerineuvosto, Kööpenhamina 2009

ISBN 978-92-893-1864-8

Kansi: PAR NO 1 A/S

Suunnittelu: PAR NO 1 A/S

Julkaisun voi ladata osoitteesta www.norden.org/publications

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

Puh. (+45) 3396 0200

Faksi (+45) 3396 0202

Pohjoismaiden neuvosto

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

Puh. (+45) 3396 0400

Faksi (+45) 3311 1870

www.norden.org

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimpia alueellisia yhteistyömuotoja, ja sen piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä itsehallintoalueet Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kan-

sainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Sisällys

Julkilausuma kestävästä Pohjolasta.....	5
1. Kestävä kehitys – Pohjolan uusi suunta	
Tarkistettu strategia tavoitteinen ja painopistealueinen vuosiksi 2009–2012	7
1.1 Pohjoismainen näkökulma kestäväan kehitykseen.....	7
1.2 Yhteiset haasteet.....	7
1.3 Strategian tarkoitus.....	8
1.4 Yleistavoitteet ja yhteistyöperiaatteet vuoteen 2020 asti.....	8
2. Ilmasto ja uusiutuva energia.....	11
2.1 Haasteet	11
2.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti	11
2.3 Painopistealueet 2009–2012.....	11
3. Kestävä tuotanto ja kulutus	14
3.1 Elinvoimaiset ekosysteemit – kestävän kasvun perusta.....	14
3.1.1 Haasteet.....	14
3.1.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti.....	16
3.1.3 Painopistealueet 2009–2012.....	16
3.2 Tuotantosektorien rooli ja vastuu	17
3.2.1 Haasteet.....	17
3.2.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti.....	17
3.2.3 Painopistealueet 2009–2012.....	18
3.3 Kulutus – kotitaloudet, elinkeinoelämä ja julkinen sektori	18
3.3.1 Haasteet.....	18
3.3.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti	22
3.3.3 Painopistealueet 2009–2012.....	22
4. Pohjoismainen hyvinvointivaltio kestävän kehityksen välineenä.....	25
4.1 Haasteet	25
4.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti	25
4.3 Painopistealueet 2009–2012.....	26
5. Koulutus ja tutkimus, väestön osallistuminen ja paikalliset kestävyysstrategiat	28
5.1 Haasteet	28
5.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti	31
5.3 Painopistealueet 2009–2012.....	31
6. Toteutus ja seuranta	32
6.1 Kansallinen toteutus.....	32
6.2 Toteutus ja seuranta Pohjoismaiden ministerineuvostossa ja pohjoismaisessa yhteistyössä	32
LIITE 1	37
Lyhenteet.....	37
LIITE 2	38
Ohjausasiakirjat	38
LIITE 3	39
Neuvotteluryhmä.....	39

Julkilausuma kestävästä Pohjolasta

Pohjoismaiden pääministerien ja Pohjoismaiden itsehallintoalueiden poliittisen johdon kokouksessa annettu julkilausuma Pohjoismaiden neuvoston 60. istunnossa 27.–29. lokakuuta 2008 hyväksyttävästä kestävästä kehityksen strategiasta.

Pohjoismaat kestävästä kehityksen edelläkävijöinä

Me, Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan pääministerit, Ahvenanmaan maaneuvos sekä Färsaarten ja Grönlannin maakuntahallitusten puheenjohtajat, olemme yksimielisiä siitä, että ilmastonmuutos ja kestävästä kehityksen hyväksi tehtävä työ ovat tulevista haasteistamme suurimpia.

Pohjoismailla on pitkä perinne etsiä yhteistyöllä yhteisiä vastauksia yhteisiin ongelmiin. Vahvuutenamme on ollut kokemusten vaihtaminen ja toisiltamme oppiminen, mutta myös meitä yhdistävien tekijöiden pitäminen selkeänä lähtökohtana.

Kestävässä kehityksessä on kyse siitä, että turvataan nykyisten sukupolvien tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia omien tarpeidensa tyydyttämiseen. Meidän on parannettava nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvinvointia ja elämänlaatua ja huolehdittava maapallon kyvystä ylläpitää elämää ja sen monimuotoisuutta.

Todellisella kestäväällä kehityksellä on monia lähtökohtia: demokratian periaate, oikeusvaltion periaate ja perusoikeuksien kunnioittaminen, mukaan lukien vapaus, yhdenvertaisuus ja yhtäläiset mahdollisuudet. Tämä edellyttää kestävästä talouskasvua, solidaarisuutta, hyvää kansanterveyttä sekä turvallista ja elinkelpoista ympäristöä.

Tämän saavuttamiseksi meidän tulee pyrkiä:

- pysäyttämään ilmastonmuutos ja auttamaan omaa aluetamme ja toimintaympäristöämme sopeutumaan väistämättömiin muutoksiin
- edistämään dynaamista taloutta, täystyöllisyyttä, korkeaa koulutustasoa, hyvää terveyttä ja ympäristöä sekä sosiaalista ja alueellista yhtenäisyyttä rauhallisessa ja turvallisessa maailmassa, jossa kunnioitetaan kulttuurin monimuotoisuutta
- huolehtimaan maapallon kyvystä ylläpitää elämää ja sen monimuotoisuutta, kunnioittamaan yhteisten luonnonvarojemme rajallisuutta ja varmistamaan korkealuokkainen luonnonsuojelu ja luonnon tilan parantaminen
- pitämään periaatteena sitä, että talouskasvu on kestävien yhteiskuntien edellytys ja että kestävästä yhteiskunnat ovat ainoa tie pitkäjänteiseen talouskasvuun
- varmistamaan, että politiikkaa suunnitellaan, arvioidaan ja toteutetaan parhaan saatavissa olevan tiedon pohjalta ja että se on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä ja kustannustehokasta
- tuomaan esille Pohjoismaiden edelläkävijän roolia globaalissa maailmassa ja kehittämään yhteisiä toimia kestävästä kehityksen edistämiseksi kehitysmaissa ja alkuperäiskansojen parissa
- tuomaan esille Pohjoismaiden edelläkävijän roolia fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämisessä ja kehittämään yhteisiä toimia tämän kehityksen edistämiseksi ja hyödyntämiseksi.

Helsingissä 28. lokakuuta 2008

Pääministeri Geir H. Haarde, Islanti

Pääministeri Jens Stoltenberg, Norja

Pääministeri Fredrik Reinfeldt, Ruotsi

Pääministeri Matti Vanhanen, Suomi

Pääministeri Anders Fogh Rasmussen, Tanska

Maaneuvos Viveka Eriksson, Ahvenanmaa

Maakuntahallituksen puheenjohtaja Kaj Leo Johannesen, Färsaaret

Maakuntahallituksen puheenjohtaja Hans Enoksen, Grönlanti

1. Kestävä kehitys – Pohjolan uusi suunta

Tarkistettu strategia tavoitteineen ja painopistealueineen vuosiksi 2009–2012

1.1 Pohjoismainen näkökulma kestäväan kehitykseen

Kestäväan kehitykseen liittyvän pohjoismaisen yhteistyön lähtökohtana on Brundtlandin komission määritelmä käsitteestä: ”Kestävä kehitys... tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa (...). Pohjimmiltaan kestävässä kehityksessä on kyse muutossarjasta, jolle on ominaista, että luonnonvarojen hyödyntäminen, sijoitusten kohdentaminen, teknologisen kehityksen suunta ja hallinnolliset muutokset ovat kaikki sopusoinnussa ja edistävät sekä nykypolven että tulevien polvien kykyä täyttää ihmisten tarpeet ja toiveet.”

Puhutaan kestäväan kehityksen kolmesta toisistaan riippuvaisesta ulottuvuudesta: taloudellisesta, sosiaalisesta ja ekologisesta. Mikään niistä ei saa vaarantaa muiden ulottuvuuksien kehityksen edellytyksiä. Talouskasvu, hyvä kansanterveys sekä turvallinen ja elinvoimainen ympäristö ovat toisistaan riippuvaisia kestäväan kehityksen edellytyksiä.

Kestävä kehitys tarvitsee talouskasvua, koska se tuottaa voimavaroja, jotka voidaan sijoittaa sosiaaliseen kehitykseen ja ympäristöä parantaviin toimiin. Kasvu ei saa aiheuttaa korjaamattomia vahinkoja ympäristölle tai luonnonvarojen uusiutumiskyvylle, eikä se saa tapahtua ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin kustan-

nuksella, jotka puolestaan ovat talouskasvun edellytyksiä.

Pohjoismaisen hyvinvointivaltion perusarvoja ovat kaikkien ihmisten yhtäläinen arvo, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, demokratia, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä tasa-arvo, avoimuus ja osallistuminen. Ihmisten terveys ja hyvinvointi kytkeytyvät terveyteen elinympäristöön. Monipuolinen ulkoilu ja virkistysalueiden läheisyys auttavat ymmärtämään kestäväan kehitykseen tarvittavia panostuksia ja käyttäytymistapojen muutosta.

Pohjoismaat pitävät tärkeänä luonnon huomioon ottamista. Vuosikymmenten aikana toteutetut tavoitteelliset ympäristötoimet ovat parantaneet ympäristön tilaa monilla alueilla. Jäljellä on kuitenkin suuria haasteita, ja kansainvälisen yhteistyön merkitys on yhä keskeisempi globaalissa maailmassa. Keski-Euroopan pohjoismaalaisen jäntävä ekologinen jalanjälki on huomattavasti suurempi kuin monissa muissa osissa maailmaa. Tiukat ympäristövaatimukset ovat kannustaneet osaamista ja teknistä kehitystä, jotka ovat osaltaan kasvattaneet ympäristötekniikan vientiä ja kansainvälistä menestystä.

Pohjoismaiden yhteiskuntarakenteet ja kulttuuritavat ovat samankaltaiset. Poliittinen vakaus, alueen maiden välinen tiivis yhteistyö, toimivat oikeusvaltiot sekä korkeasti koulutettu

väestö ovat kestäväan kehityksen edellytyksiä.

1.2 Yhteiset haasteet

Seuraavat muutosprosessit ja suuntaukset tarjoavat Pohjoismaille sekä haasteita että mahdollisuuksia: globalisaatio, tietoyhteiskunnan kehitys, ikääntyvä väestö ja muun muassa ilmastonmuutosta aiheuttavat kestäväan elämäntavan kulutus- ja tuotantomallit. Maiden on selvittävä näistä ja muista haasteista heikentämättä valtiontalouden kestävyyttä.

Pohjoismaiden väestönkehitys ja väestön ikääntyminen ovat suuri haaste pohjoismaiselle hyvinvointimallille. Perhe perustetaan nykyään yhä vanhempana ja lapsia syntyy vähemmän. Työvoiman supistuminen pienentää verotuloja ja lisää hoito- ja hoivakustannuksia.

Globalisaation tunnusomaisin piirre on markkinatalouden kansainvälistyminen ja maiden välisen vuorovaikutuksen kasvu. Ripeästi kasvavien talouksien yhä suurempi osuus maailmantaloudesta edistää kehitystä. Lisääntyvä kilpailu edellyttää ammattitaitoista työvoimaa, innovointia ja parempaa tuottavuutta.

Pohjoismaiden pääministerit ovat päättäneet hyödyntää globalisaation Pohjoismaille tuomia uusia mahdollisuuksia ja haasteita. Kansalaisten hyvinvoinnin ylläpitäminen, yritysten kilpailukyky, työllisyys ja kasvu, yhteinen kulttuuri ja kestäväan

kehitykseen panostaminen ovat uudistuneen globalisaatiopanos- tuksen tärkeitä osasia. Päämi- nisterien aloite merkitsee muun muassa pohjoismaisen huipputut- kimuksen edistämistä erityisesti innovoinnin, ilmaston, energian ja ympäristön sekä hyvinvointitutki- muksen ja terveyden saralla. Poh- joismaita profiloidaan alueena, ja markkinointi- ja vientiyhteistyötä lisätään kasvavilla markkinoilla. Yhteistyötä vahvistetaan myös koulutuksen, energian, ilmaston ja ympäristönsuojelun alalla sekä rajaestetyössä ihmisten kans- sakäymistä ja liikkuvuutta sekä yritystoimintaa haittaavien rajaes- teiden poistamiseksi.

Tietoyhteiskunnassa tiedolla on ratkaiseva merkitys teollisuus- maiden kasvustrategioille. Tieto- tekniikka tarjoaa mahdollisuudet uusiin suhteisiin ja luo odotuksia suuremmasta avoimuudesta ja vastuusta. Edellytyksenä on tie- don ja tekniikan saatavuus.

Nykytuotanto ja -kulutus kuormit- tavat suuresti luontoa ja ympäris- tää. Oman haasteensa muodostaa myös ihmisoikeuksien noudatta- matta jättäminen eri puolilla maa- ilmaa. Ihmisten ja luonnonvarojen riistoa on pyrittävä torjumaan. Yksi suurimmista haasteista on katkaista talouskasvun ja ympä- ristökuormituksen välinen yhteys. Yksityisellä ja julkisella sektorilla tarvitaan kokonaisjohtamista ja

pitkäaikaisvaikutusten huomioon ottamista päätösprosesseissa.

Globaalista näkökulmasta köyhyyden torjuminen on yksi tärkeimpiä haasteita kestävän kehityksen aikaansaamiseksi. Köyhyyden torjuminen on tärkeä kysymys Pohjoismaille, mutta se ei ole Pohjoismaiden ministeri- neuvoston yhteistyöalue. Tämän vuoksi strategiassa ei käsitellä suoraan maailmanlaajuisia köy- hyyttä. Tarkempaa tietoa maiden ulko- ja kehitysapolitiikasta sekä muista maailmanlaajuisen köyhyyden torjumiseen liittyvistä politiikan aloista saa kansalli- sista toimintasuunnitelmista ja strategioista.

Mainittujen haasteiden kohtaa- miseksi kestävän kehityksen stra- tegiassa keskitytään seuraaviin toimenpidealueisiin: ilmasto ja uusiutuva energia, kestävä kulu- tus ja tuotanto, pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta kestävän kehityksen välineenä sekä kou- lutus ja tutkimus, kansalaisten osallistuminen ja paikalliset kes- tävyysstrategiat. Näillä alueilla on sekä ympäristöhaasteita että so- siaalisia ja taloudellisia haasteita. Työn onnistuminen edellyttää sektorienvälisiä toimia, joihin on sisällytetty kestävän kehityksen periaate.

1.3 Strategian tarkoitus

Pohjoismainen kestävän kehityk- sen strategia toimii Pohjoismai- den ministerineuvoston kestävän kehityksen parissa tehtävän työn sektorienvälisenä yleiskehykse- nä. Pohjoismainen strategia täy- dentää Pohjoismaiden kansallisia strategioita, jotka ovat kansallisia välineitä esimerkiksi YK:n ja EU:n velvoitteiden ja maiden omien erityistavoitteiden täyttämiseksi. Pohjoismainen strategia keskittyy niihin alueisiin, joilla Pohjois-

mailla on yhteisiä intressejä ja haasteita sekä erityisen hyvät edellytykset edistää kestävää ke- hitystä ja joilla yhteistyö tuottaa lisäarvoa, parantaa osaamista ja tehostaa resurssienkäyttöä.

Pohjoismaat ovat riippuvaisia Euroopan ja muun maailman ke- hityksestä. Tästä syystä pohjois- maista yhteistyötä tulee vahvistaa Pohjoismaita ympäröivien aluei- den ja niiden alueiden suuntaan, joilla on hyvät mahdollisuudet kestävän kehityksen edistämi- seen. Pohjoismainen kestävän kehityksen strategia toimii myös yhteisten esitysten pohjana kestävää kehitystä käsittelevissä kansainvälisissä neuvotteluissa. Pohjoismailla on ollut vauhdit- tajan rooli esimerkiksi kansain- välisessä yleissopimustyössä, huippukokouksissa ja alueelli- silla foorumeilla. Pohjoismainen yhteistyö on vaikuttanut myös EU:n globaaleihin panostuksiin, OECD:n harjoittamaan kestävän kehityksen työhön sekä YK:n kestävän kehityksen toimikun- taan (CSD). Tavoitteena on, että Pohjoismaiden ääni kuuluisi vatedeskin vahvana kansainväli- sissä yhteyksissä.

Tämän strategian yhteinen arvo- perusta, yleistavoitteet ja paino- pistealueet tulee sisällyttää kaik- kien sektorien työhön ja muuntaa osatavoitteiksi ja toimenpiteiksi Pohjoismaiden ministerineuvos- ton sektoriohjelmissa.

1.4 Yleistavoitteet ja yhteis- työperiaatteet vuoteen 2020 asti

Pohjoismaisella yhteistyöllä edistetään yhteiskuntien kestä- vyyttä demokratian, avoimuuden, esteettömyyden sekä paikalli- seen, alueelliseen ja kansalliseen yhteistyöhön osallistumisen pohjalta. Nykyisille ja tuleville

sukupolville on varmistettava turvallinen, terveellinen ja ihmisarvoinen elämä. Yhteiskunnassa on kehitettävä tietoisuutta kestäväan kehitykseen johtavista toimenpiteistä ja prosesseista. Alkuperäiskansoilla on erityinen asema kestävan kehityksen aikaansaamisessa.

Pohjoismaiden tulee tehdä yhteistyötä täystyöllisyyden, kasvun ja kilpailukyvn parantamisen puolesta.

Varovaisuusperiaate, tuottajavastuu, saastuttaja maksaa -periaate sekä korvaamisperiaate ohjaavat työtä, samoin ulkoisten kustannusten sisällyttäminen tuotteiden hintaan. Nämä kestävan kehityksen tavoitteet ja periaatteet sisällytetään vatedeskin kaikkien yhteiskuntasektorien työhön ja otetaan huomioon tärkeiden kansainvälisten prosessien yhteydessä.

Pohjoismaiden ministerineuvoston sektorien osuus kestävan kehityksen edistämässä tuodaan näkyviin. Sektorit vastaavat siitä, että tuotantotavoitteet yhdistetään luonnonvarojen kestävan käytön ja säilyttämisen sekä luonnon virkistys- ja kulttuurikäytön tavoitteisiin. Energia-, elinkeino-, ympäristö-, terveys-, elintarvike-, maatalous-, metsätalous- ja kalastussektoreilla sekä aluepolitiikalla on aivan erityinen tehtävä tässä työssä.

Pohjoismaat tuntevat vastuuta kestävästä kehityksestä. Tavoitteena on saada aikaan myönteisiä muutoksia lähitulevaisuudessa. Olennaiset tulokset kaikkein tärkeimmillä ongelma-alueilla tulee saavuttaa vuoteen 2020 mennessä. Kauaskantoisiin päätöksiin perustuva varhainen suunnanmuutos lisää tulevaisuuden toimintamahdollisuuksia.

2. Ilmasto ja uusiutuva energia

Pohjoismaat ovat jo pitkään tehneet ilmastoalan yhteistyötä. Ilmasto on tärkeällä sijalla Pohjoismaiden pääministerien globalisatioaloitteessa. Maailmanlaajuiset ilmastoneuvottelut, tutkimus ja innovointi, energiatehokkuus ja uusiutuvan energian käytön lisääminen ovat keskeisiä aiheita pohjoismaisessa ilmastotyössä.

2.1 Haasteet

Ilmastonmuutos on maailman suurin ympäristöhaaste. YK:n ilmastopaneeli (IPCC) toteaa, että ihmisen toiminnasta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt lisäävät merkittävästi maapallon keskilämpötilaa seuraavien sadan vuoden aikana. Ilmastonmuutoksen odotetaan vaikuttavan huomattavasti ihmisten elämään ja hyvinvointiin sekä kansantalouksiin. Se muuttaa todennäköisesti nyky-yhteiskunnan edellytyksiä aiheuttaen muuttoliikettä, sosiaalista epävakautta ja levottomuutta eri puolilla maailmaa.

YK:n teettämässä maailman ekosysteemien arvioinnissa (Millennium Ecosystem Assessment eli MA) todetaan ilmastonmuutoksen lisäävän voimakkaasti maailman ekosysteemien kuormitusta. Tämä saattaa käynnistää haitallisen kehityksen, jonka vaikutusta on mahdoton arvioida varmasti ja joka voi olla peruuttamaton.

Ilmastonmuutoksella odotetaan olevan taloudellisia seurauksia, jotka aiheutuvat muun muassa veden puutteesta, merenpinnan kohoamisesta sekä helteiden

ja myrskyjen yleistymisestä. Luonnon ekologisen tasapainon järkkäminen ja luonnon monimuotoisuuden yhä kiihtyvä väheneminen ovat suuria vaaroja, jotka voivat heikentää monien ihmisten hyvinvointia. WHO:n mukaan ilmastonmuutos on 2000-luvun suurimpia maailmanlaajuisia terveyshaasteita.

IPCC:n laskelmien mukaan ilmaston hiilidioksidipitoisuuden (CO₂) kaksinkertaistuminen esiteolliseen aikaan verrattuna nostaisi maapallon keskilämpötilaa kolme astetta. Kasvihuonekaasupäästöjen vakiinnuttaminen ja vähentäminen edellyttävät perustavaa laatua olevia muutoksia nykyiseen energiahuoltoon ja kulutukseen päämäärätietoisten tutkimus- ja innovaatiopanostusten pohjalta. Nykysteknikka ja uusi tekniikka voivat luoda uusia mahdollisuuksia Pohjoismaiden elinkeinoelämälle.

2.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti

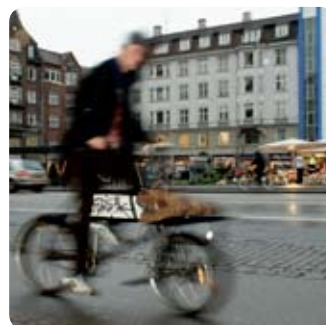
Pohjoismaiden tulee vastata ilmastonmuutoksen haasteisiin luonnonvarojen kestävällä käytöllä ja samalla edistää alueen luonnon monimuotoisuutta ja hyvinvointia. Pienentääkseen omaa osuuttaan maapallon keskilämpötilan nousussa Pohjoismaiden tulee vähentää voimakkaasti päästöjään sekä kansallisesti että YK:n ja EU:n puitteissa ja tehostaa energiankäyttöään. Pohjoismaiden hallitusten, väestön ja elinkeinoelämän on valmistauduttava sopeutumaan väistämättömään ilmastonmuutokseen.

2.3 Painopistealueet 2009–2012

Pohjoismaat ilmastotyön edelläkävijöinä

Pohjoismaiden tavoitteena on rajoittaa maapallon lämpötilan kohoaminen kahteen asteeseen verrattuna esiteolliseen tasoon, jotta välttyttäisiin maapallon lämpenemisen pahimmilta haittavikutuksilta. IPCC:n mukaan tämä edellyttää sitä, että teollisuusmaat vähentävät kasvihuonekaasupäästöjään 25–40 prosenttia vuoteen 2020 mennessä ja että vuoden 1990 maailmanlaajuinen päästötaso vähintään puolittuu vuoteen 2050 mennessä.

Kunnianhimoiset ilmastotavoitteet vaatii mittavia toimenpiteitä kaikissa maissa. Kehitysmaiden osallistuminen maailmanlaajuisen ilmastopimukseen ei saa heikentää niiden mahdollisuuksia taloudelliseen kehitykseen. Teollisuusmaiden tulee kantaa erityinen vastuu ja tukea toimenpiteitä köyhimmässä maissa myös työssä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Kioton pöytäkirjan päästötavoitteet ovat voimassa vuoteen 2012 saakka, ja niiden jatkoksi on saatava kunnianhimoinen maailmanlaajuinen ilmastopuolitus. Uuden sopimuksen loppuneuvottelut käydään Kööpenhaminassa vuonna 2009. Tanskan toimiessa YK:n ilmastokokouksen puheenjohtajana ja Ruotsin ollessa samaan aikaan EU:n puheenjohtajamaana Pohjoismaat voivat auttaa pitämään ilmastoneuvottelujen tavoitetason korkeana.

Pohjoismaat:

- tekevät tiivistä yhteistyötä ollakseen ilmastopolitiikan johtavia tekijöitä ja saadaksesen aikaan kunnianhimoisen maailmanlaajuisen ilmastopuolituksen, joka kattaa kaikki maailman maat ja joka vastaa IPCC:n suosituksia
- selvittävät osaltaan ilmastoneuvottelujen pääongelmia hankkimalla tietoa ja taustatietoja, joita Pohjoismaat voivat käyttää neuvotteluissa
- asennoituvat siihen, että teollisuusmaiden on oltava

ensimmäisiä ja kannettava vastuunsa maailmanlaajuisen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi.

Kioton pöytäkirjan mukaan maailman teollisuusmaat sitoutuvat vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään. Pohjoismailla on kunnianhimoiset tavoitteet, jotka ylittävät Kioton pöytäkirjan velvoitteet.

Päästöjen vähentämiseen tarkoitettujen tekniikan ja uusiutuvien energialähteiden kehittäminen

Elinkeinoelämä ja kuluttajat varten on otettava käyttöön vahvoja ohjauskeinoja ilmasto-ongelmia aiheuttavan käyttäytymisen muuttamiseksi.

Pohjoismaat saavat kansainvälisesti suuren osan primäärienergiastaan uusiutuvista energialähteistä, ja sen osuutta on mahdollista lisätä huomattavasti. Uusiutuvien energialähteiden kehittäminen on tärkeä osa kaikkien Pohjoismaiden ilmastopolitiikkaa. Monet pohjoismaiset yksityiset yritykset käyttävät tähän huomattavasti varoja. Työhön käytetään taloudellisia ohjauskeinoja, muun muassa uusiutuvien energialähteiden suotuisaa verokehelyä.

Maat antavat myös suoraa tukea tutkimukseen ja kehityshankkeisiin. Pohjoismailla on uusiutuvien energialähteiden alalla monia suhteellisia etuja.

Kehittämällä uusiutuviin energialähteisiin käytettävää tekniikkaa Pohjoismaat edistävät uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämistä myös muualla maailmassa.

Bioenergian käytön lisääminen voi auttaa vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä. Biopolttoaineen tuotanto ei saa syrjäyttää tarvittavaa elintarviketuotantoa tai uhata luonnon monimuotoisuutta.

Pohjoismaat:

- vahvistavat ilmasto-, energia- ja ympäristötutkimuksen yhteistyötä ja kehittävät innovaatioita, joita voidaan hyödyntää ilmastomuutoksen torjumisessa
- valmistelevat ja esittelevät yhdessä Pohjoismaissa kehitettyjä energiatarkeita ja energiaa säästävää tekniikkaa, joita kannattaa viedä muihin maihin
- kehittävät yhdessä toisen sukupolven tekniikkaa polttoaineen tuottamiseksi jäännöstuotteista, jätteestä ja muista elintarvikkeiksi kelpaamattomista raaka-aineista
- pyrkivät edistämään bioenergiatuotannon kansainvälisten kriteerien kehittämistä.

Metsätoimet sekä hiilidioksidin talteenotto ja varastointi – merkittävä apu?

Fossiilisten polttoaineiden osuus maailman primäärienergian kuluksista on noin 80 %. Suhteellisen voimakkaistakin ilmastopoliittisista toiminnoista huolimatta fossiilisten polttoaineiden osuus maailman energiankäytöstä tulee olemaan yli puolet vielä vuosien ajan.

Hiilidioksidin talteenotto ja varastointi voi täydentää muita toimenpiteitä ilmaston hiilidioksidipitoisuuden rajoittamiseksi.

seksi pitkällä aikavälillä. Tämä voidaan toteuttaa biologisesti lisäämällä metsiä tai teollisesti esimerkiksi varastoimalla hiilidioksidia. Päästöjä voidaan vähentää huomattavasti pysäyttämällä metsäkato sekä lisäämällä systemaattisesti ja kauaskantoisesti metsien hiilinieluja eri puolilla maailmaa. Tämä voi samalla auttaa säilyttämään luonnon monimuotoisuutta ja parantamaan luontoalueiden käyttömahdollisuuksia.

Pohjoismaiden metsien hiilinieluja on mahdollista lisätä huomattavasti. Tähän tähtäävät toimenpiteet edistävät myös luonnon monimuotoisuutta ja pienentävät ravinteiden järviin ja vesistöihin kulkeutumisen vaaraa.

Meneillään on tutkimuksia voimaloiden ja prosessiteollisuuden päästöjen talteenotosta ja varastoinnista (CCS). Mahdollisina varastoina on mainittu maanalaiset ja vedenalaiset säiliöt. Talteenoton ja varastoinnin arvellaan vähentävän voimaloiden hiilidioksidinnettopäästöjä 80–90 % verrattuna voimaloihin, joissa ei käytetä vastaavaa tekniikkaa. Kansainvälinen yhteistyö on edellytys sille, että tällaista vaativaa ja kallista tekniikkaa voidaan ryhtyä käyttämään.

Pohjoismaat:

- pyrkivät edistämään metsien nettokasvua, jotta metsät voivat toimia hiilinieluna.

Pohjoismaiden sopeutuminen ilmastonmuutokseen

Maantieteellisen sijaintinsa vuoksi Pohjoismailla on jokseenkin samanlaiset ilmastonmuutoshaasteet. Ilmaston odotetaan lämpenevän, talvien muuttuvan leudommiksi ja sademäärien lisääntyvän kaikkialla Pohjoismaissa.

Ilmastonmuutoksen odotetaan vaikuttavan merkittävästi fyysiseen infrastruktuuriin, ympäristöön, terveyteen ja alku- tuotantoon. Voimakkaat sateet saattavat lisätä tulvia, jotka voivat vahingoittaa teitä ja rakennuksia. Merenpinnan kohoaminen voi aiheuttaa suuria vahinkoja ja kustannuksia Pohjoismaiden asuttujen rannikkoalueiden tulvantorjunnassa. Lämpeneminen vaikuttaa ekosysteemeihin. Monet kotimaiset eläin- ja kasvilajit todennäköisesti kärsivät, ja uudet lajit aiheuttavat uusia haasteita luonnon monimuotoisuuden suojelulle. Ilmastonmuutoksen odotetaan vaikuttavan myös pohjoismaalaisten terveyteen muun muassa juomaveden saastumisen ja tartuntaa levittävien vektoreiden yleistymisen takia.

Maa- ja metsätaloudessa kasvukauden piteneminen parantaa tuottavuutta, mutta pilaantuminen ja tuholaiset voivat rajoittaa tuotannon kasvua. Merten lämpeneminen vaikuttaa luultavasti kalastukseen, ja vaarana on kylmään ilmastoon sopeutuneiden kalakantojen häviäminen tai siirtyminen mahdollisuuksien mukaan pohjoisemmaksi.

Ilmastonmuutos on otettava huomioon yhteiskuntasuunnittelussa. On tutkittava, miten ilmastonmuutos vaikuttaa yhteiskuntaan ja etsittävä keinoja yhteiskunnan sopeuttamiseksi muutokseen. Yhteistyön lisääminen tutkimuksen, tietotason kohottamisen ja valmiussuunnittelun alalla on ajankohtaista.

Pohjoismaat:

- selvittävät, millaista tutkimusta tarvitaan pohjoisten alueiden ilmastonmuutoksen ymmärtämiseksi, ja millä alueilla Pohjoismaiden kannattaa tehdä yhteistyötä

- selvittävät yhdessä ilmastonmuutoksen seurauksia elintarviketuotannolle, luonnonvaroilta ja niiden hyödyntämiselle
- selvittävät osaltaan ilmastonmuutoksen merkitystä ja vaikutusta arktisen alueen luontoon, ihmisiin ja elinkeinoihin ottaen erityisesti huomioon alkupe- räiskansat ja jäiden sulamisen maailmanlaajuiset seuraukset.

3. Kestävä tuotanto ja kulutus

Taloukasvu luo edellytykset kulutuksen ja aineellisen hyvinvoinnin kasvulle, asumisolojen kohentumiselle ja paremmalle terveydelle. Taloukasvu mahdollistaa ympäristöongelmien vähentämisen uuden tekniikan ja työtapojen muuttamisen avulla. Samalla se luo uusia sosiaalisia ja ympäristöhaasteita. Monet nykyisistä ympäristö- ja terveysongelmista liittyvät tuotteiden ja palvelujen kulutukseen ja tuotantoon koko niiden elinkaaren aikana. Taloukasvu, joka pyrkii siirtymään luonnonvarojen yhä kasvavasta hyödyntämisestä osaamiseen ja laatuun, tarjoaa mahdollisuuden parantaa ekotehokkuutta, ja samalla se korostaa ihmisen ja inhimillisten voimavarojen merkitystä tässä kasvussa.

3.1 Elinvoimaiset ekosysteemit – kestävän kasvun perusta

Ihmisen kyky elää sopusoinnussa ekosysteemien kanssa – käyttää ekosysteemejä niitä tuhoamatta – vaikuttaa väestön elinehtoihin. Toimivat ekosysteemit ovat ihmisten hyvinvoinnin edellytys, sillä ne tarjoavat muun muassa niin sanottuja ekosysteemipalveluja kuten puhdasta ilmaa, vettä ja ruokaa sekä muita biologisia raaka-aineita sekä säätelevät vesistöjä, ilmastoa jne. Varomaton elämäntapa voi aiheuttaa ekosysteemeille vaurioita, joista ne eivät pysty toipumaan. Ekosysteemit ja niiden luonnonvarat ovat monien tuotantosektorien ja etenkin alkutuotannon varsinainen perusta. Keskeistä on ekosysteemien kyky

käsitellä tai absorboida häiriöitä ja ylläpitää perustoimintoja ja rakenteita. On tärkeää tuoda esille ekosysteemipalvelujen arvoa ja hinnoitella niitä mahdollisuuksien mukaan.

3.1.1 Haasteet

Hyvin toimivat ekosysteemit ovat ratkaisevan tärkeitä kestävälle kehitykselle. Ekosysteemien rakenteet, toiminnot ja lajipopulaatiot on turvattava, niin että ekosysteemien kyky tuottaa palveluja säilyy myös ympäröivän maailman muuttuessa. Luonnonsuojelua ei saa erottaa yhteiskuntakehityksestä. Haasteena on löytää parhaat integroidut ratkaisut.

YK:n Millennium Ecosystem Assessment -raportin mukaan ihminen on 50 viime vuoden kuluessa muuttanut ekosysteemejä nopeammin ja rajummin kuin minään muuna vastaavana ajankasuna ihmiskunnan historiassa. Tietyt ekosysteemipalvelut ovat lisääntyneet, mikä on kasvattanut hyvinvointia. Tämä on tapahtunut muiden, rajusti heikentyneiden ekosysteemipalvelujen kustannuksella. Ihminen sekä riittää että saastuttaa luontoa siinä määrin, että monet sen tarjoamat palvelut ovat vaarassa kadota.

Pohjoismaiden luonnonvarojen hyödyntävien sektorien suurin haaste on kehittää kestäviä toimintamuotoja Pohjoismaiden erilaisissa luonnon- ja ilmasto-oloissa ja samalla vastata maailman alati kasvavan väestön kysyntään.

Maa- ja metsätalous

Metsä on tärkeä luonnonperintö, jolla on vahvoja kulttuuriarvoja muun muassa virkistyskäytölle ja elintarviketuotannolle. Metsäsektori on suuri raaka-aineen tuottaja. Metsä on kasvinjalostusmateriaalin lähde, jossa hyödynnetään arvokkaita genotyyppisiä, ja se on myös hiilen kiertokulun tärkeä osatekijä.

Maatalouden kehitys on johtanut tuotannon tehostumiseen ja nopeisiin rakennemuutoksiin, jotka ovat vaikuttaneet haja-asutusalueiden asutukseen. Tämän kehityksen vuoksi ravinteita kulkeutuu yhä enemmän järviin ja meriin, ja maatalousmaan tarjoamissa elinympäristöissä elävät kasvi- ja eläinlajit ovat vähentyneet.

Maatalousmaan pitkän aikavälin tuotantokyky on hyvin tärkeä maailmanlaajuisen elintarvikehuollon turvaamiseksi tulevaisuudessa. Maatalousmaisema vaikuttaa monille kasvi- ja eläinlajeille tärkeisiin elinympäristöihin ja mahdollistaa virkistyskäytön sekä kulttuurimaiseman ja kulttuuri- muistojen säilyttämisen.

Maailmanlaajuinen väestönkasvu lisää varman ja pitkäjänteisen elintarvikehuollon tarvetta sekä biomassan ja metsäteollisuuden raaka-aineen kysyntää. Tuotantotasoa voidaan kohottaa tehokkaammilla viljelymenetelmillä tai siirtämällä maata tuottavampaan käyttöön. Tuotannon merkitys kasvihuonekaasupäästöille, maan mahdollisuuksille toimia hiilinieluna, vaikutus luonnon monimuo-

toisuuteen ja pohjaveteen sekä rehevöitymiseen ovat ympäristönäkökohtia, joita on arvioitava pyrittäessä kestävä kehityksen tavoitteisiin.

Sekä maa- että metsätalouden viljelymenetelmät ja maankäyttö on sopeutettava ilmastonmuutokseen ja kehitettävä muun muassa sellaisia viljelykasveja ja puulajeja, jotka ovat vastustuskykyisiä uudentyypisille patogeeneille.

Meret

Pohjoismaille ovat ominaisia suuret järvi- ja merialueet. Monet rannikkoyhteisöt ovat riippuvaisia merellisistä luonnonvaroista. Pohjoismaiden merialueilla on yhteisiä ja maantieteelliseen sijaintiin liittyviä taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöhaasteita. Meri on tärkeä elintarviketuotannon lähde. Meren ja sen luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen voi olla kasvun ja työllisyyden paranemisen avain.

Yksi merten hoitamisen suurimpia haasteita on sellaisten hoitostrategioiden kehittäminen, jotka kattavat merellisten luonnonvarojen hyödyntämisen kokonaisuudessaan ja edistävät sekä maiden että ammatti- ja etujärjestöjen välistä yhteistyötä.

Kalatalous ja meriliikenne ovat pitkällä aikavälillä kannattavimpia, mikäli lähtökohdaksi otetaan ekosysteemien edellytykset. Ympäristö- ja tuotantotavoitteiden on oltava keskeisiä ja yhdenvertaisia tavoitteita, ja elinkeinoelämän on kannettava vastuunsa kummankin tavoitteen saavuttamisesta.

Globaalissa maailmassa edellytetään tavaroiden ja ihmisten kuljettamista halvalla ja tehokkaasti. Meriliikenteen ympäristökuormitus on jokseenkin pieni suhteessa kuljetuskapasiteettiin,

mutta se on samalla yksi suurimmista tiettyjen ilmaosaasteiden sekä hiukkas- ja öljypäästöjen lähteistä, ja lisäksi se levittää tulokaslajeja. Meriturvallisuuden parantaminen voi suojella myös meriympäristöä.

Suurin osa merten epäpuhtauksista on peräisin maalla sijaitsevista lähteistä. Meriympäristön ja rannikkoalueiden saastumisen ehkäisemiseksi on tärkeää kohdistaa toimenpiteet saastumiseen lähteisiin.

Pohjoismaiden eri merialueilla on erilaisia ympäristöhaasteita. Itämerellä tehokas ja rehevöityminen ovat muuttaneet ravintoverkkoa. Pohjanmeren tilanne on samankaltainen. Pohjoismaiden muiden merialueiden saastekuormitus ei ole vielä yhtä suuri. Vaikka Pohjois-Atlantti onkin maailman puhtaimpia ja tuottavimpia merialueita, pysyvät orgaaniset yhdisteet (POP), raskasmetallit ja radioaktiiviset aineet vaarantavat ympäristöä ja terveyttä. Barentsin merellä ja arktisella merialueella kaasun- ja öljynporaustoiminta uhkaavat meriympäristöä.

Meret ovat tärkeitä maailman ilmastolle, koska ne sitovat hiilidioksidia ja lämpöä ilmakehästä. Merten lämpenemisellä ja happamoitumisella tulee oletettavasti olemaan arvaamattomat seuraukset merten ekosysteemeille. Ilmastonmuutoksen seurausten rajoittamiseen ja ymmärtämiseen tähtäävä työ on tärkeää. Haasteena on tiedon hankkiminen siitä, miten merten ekosysteemit ja niihin liittyvät kaupalliset luonnonvarat reagoivat ilmastonmuutokseen. Uudet eteläisemmät lajit ovat jo aiheuttaneet Pohjois-Atlantin suurten kaupallisten kalakantojen jakautumismallin muutoksia.

3.1.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti

Pohjoismaiden tulee edistää siirtymistä kohti kestävämpää kehitystä, jossa alueen taloudet kasvavat samalla kun ympäristötuhot vähenevät. Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemien tuottavuus on säilytettävä ihmisten kunnollisten elinehtojen turvaamiseksi. On tärkeää löytää luonnonvarojen käytön, hoitamisen ja suojelun välinen tasapaino. Vaarallisten aineiden päästöt on lopetettava mahdollisimman pian tai vähennettävä niitä asteittain, ellei lopettaminen ole kerralla mahdollista, jotta ympäristöön joutuvien terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuuksia voidaan vähimmäistää. Kaikkien sektorien tulee osaltaan muuttaa tuotanto- ja kulutusmallejaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Monet yleistavoitteista ovat kansainvälisiä. Kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä, jotta ympäristöongelmat voidaan todella ratkaista muihin maihin siirtämisen sijasta. Työtä tehdään lukuisilla foorumeilla. Pysymällä mukana Marrakeshin prosessissa Pohjoismaat voivat tarjota omia kokemuksiaan hyödynnettäväksi kestävä kulutuksen ja tuotannon 10-vuotisessa puiteohjelmassa.

3.1.3 Painopistealueet 2009–2012

Pohjoismaiden tulee varovaisuusperiaatteen ja ekosysteemiin perustuvan lähestymistavan pohjalta asennoitua:

- luomaan edellytyksiä ja kehittämään ohjauskeinoja ja kannustimia, jotka edistävät luonnonvarojen käyttöä ekosysteemien kantokyvyn puitteissa
- hankkimaan tietoa ilmastomuutoksen seurauksista

Pohjoismaiden merien hyödyntämiselle, merten luonnonvaroille ja luonnonvaroista eläville ihmisille

- toimimaan sen puolesta, että biologisen ja geneettisen monimuotoisuuden häviäminen pysähtyy
- edistämään energiatehokkaiden, ilmastoja ja ympäristöä säästävien alusten ja koneiden kehittämistä sekä käyttöä meriliikenteessä ja kalastuksessa sekä valikoivien pyydysten käyttöä
- toimimaan kestäväen luonnonvarojen käytön ja ympäristönsuojelun puolesta alueellisilla ja kansainvälisillä foorumeilla
- lujittamaan kansainvälistä yhteistyötä Itämeren alueella ja EU:ssa Itämeren saastumisen estämiseksi ja tukemaan täten HELCOMin ja EU:n toimia
- toimimaan pohjoisten merialueiden suojelemiseksi muun muassa arktisten merialueiden suojeeluohjelman (PAME), Tukholman sopimuksen sekä Koillis-Atlantin suojeelusopimuksen (OSPAR) puitteissa
- osallistumaan YK:n ympäristöohjelman (UNEP) työhön Millennium Ecosystem Assessment -raportin seurannassa ja kehittämisessä sekä työhön luonnonvarojen kestävää käyttöä ja käytön maailmanlaajuisia seurauksia käsittelevässä kansainvälisessä paneelissa.

3.2 Tuotantosektorien rooli ja vastuu

Kestävä kulutus ja tuotanto edellyttävät pitkäjänteisyyttä, kokonaisvaltaisuutta sekä eri toimijoiden ja sektorien välistä vuorovaikutusta. Ympäristöstä on vähitellen tullut yksi liiketoiminnan kehittämisen perusteista, mikä tarjoaa pohjoismaisille yrityksille sekä kansallisia, alueellisia että maailmanlaajuisia

mahdollisuuksia. Pohjoismaiden hallituksilla on vastuu laatia kestävää kulutusta ja tuotantoa edistäviä selkeitä sääntöjä ja kannustimia. Pohjoismaiden yritykset tarvitsevat suotuisia olosuhteita voidakseen kehittää ja tuottaa kestävämpiä tuotteita sekä ympäristöä säästäviä ja resurssitehokkaita tekniikoita. Samalla kestävien tuotteiden kysyntä lisääntyy, olosuhteet työpaikoilla paranevat ja hyvinvointi kasvaa.

3.2.1 Haasteet

Talouteen, ilmastoon, luonnon monimuotoisuuteen ja ihmisten terveyteen haitallisesti vaikuttavaan kulutukseen ja tuotantoon liittyy lukuisia ongelmia. Tuotantoprosesseissa syntyvät vaarallisten kemikaalien ja aineiden päästöt saattavat olla haitallisia ihmiselle ja luonnolle. Kuljetus, tavaroiden ja palvelujen käyttö sekä jätteenkäsittely saastuttavat ilmaa, maaperää ja vettä. Energian ja muiden luonnonvarojen tehon hyödyntäminen ja raaka-aineiden hankinnasta, tuotannosta, liikenteestä sekä rakentamisesta ja asumisesta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt ovat osasyitä ilmastonmuutokseen. Huono työympäristö ja huonot työolot aiheuttavat sekä ympäristöllisiä, terveydellisiä että sosiaalisia ongelmia.

Markkinatalouden kansainvälistyminen maailmanlaajuisine tuotantoketjuineen vaikeuttaa luotettavan tiedon saamista tuotteiden sisällöstä ja tuotantolosuhteista. Sosiaalisia ja ympäristöuhojen kustannuksia ei useimmiten ole laskettu mukaan hintaan, mikä antaa kuluttajalle väärienlaisia viestejä.

Siirtyminen kestävään kulutus- ja tuotantomalliin luo mahdollisuuksia uusille yrityksille, työllisyy-

delle ja viennille. Pohjoismaiden ympäristöteknikkayritysten kilpailukykyä on parannettava. Nämä yritykset ovat tärkeä lenkki mahdollisten ympäristöetujen ja talouskasvun välillä. Ympäristöteknikkayritykset ovat monesti tutkimus- ja osaamispainotteisia, ja niillä on usein ympäristö-, yrittäjyys-, tutkimus- ja koulutuskytköksiä.

3.2.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti

Kestävä kehitys edellyttää tavaroiden ja palvelujen tuotantotapojen muutosta. Pohjoismaiden tulee toimia sen puolesta, ettei ilman, maaperän ja veden saastuminen ylitä luonnon sietokykyä. Ihmiselle ja luonnolle haitallisista vierasaineista on aikaa myöten luovuttava. Uusiutuvia luonnonvaroja on käytettävä ja hoidettava tehokkaasti niiden uusiutumiskyvyn puitteissa, ja uusiutumattomia luonnonvaroja on käytettävä niin, että huolehditaan niiden luonnollisesta kiertokulusta ja kehitetään ja tuetaan uusiutuvia vaihtoehtoja. Lisäksi tulee kannustaa energia- ja luonnonvarojen tehokkaampaan käyttöön sekä uusiokäyttöön ja kierrätykseen.

Pohjoismaat tukevat EU:n kestävyysstrategiaa sekä kestäväen kulutuksen ja tuotannon edistämistavoitteita. Niiden tulee edistää työtä sekä EU:ssa että maailmanlaajuisesti muun muassa esittelemällä hyviä pohjoismai-

sia esimerkkejä. Työ suunnataan sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen ekosysteemien kantokyvyn rajoissa. Talouskasvun ja ympäristön tilan huonontumisen välinen kytkös on katkaistava. Tuotteiden ympäristöllistä ja sosiaalista toimivuutta on parannettava. Pohjoismaiden panostuksia ympäristötekniikkaan ja ekoinnovaatioihin on lisättävä.

3.2.3 *Painopistealueet 2009–2012*

Pohjoismaat pyrkivät parantamaan kestävien tuotantomenetelmien ja tuotteiden kehittämisen koordinoitua ja lisäämään sille suunnattua tukea, niin että pohjoismaiset yritykset voivat:

- tehostaa voimavarojen käyttöä muun muassa tuotannossa ja liikenteessä
- vahvistaa ennalta ehkäisevää työtä keskittyen selkeämmin ekologiseen tuotesuunnitteluun
- tehostaa energiankäyttöään ja vähentää vaarallisten aineiden käyttöä tavaroiden ja palvelujen valmistuksessa ja käytössä
- lisätä kestävien tuotteiden saatavuutta asunto-, elintarvike-, liikenne- ja muilla sektoreilla.

Pohjoismaat pyrkivät:

- kehittämään tuotetietoja ja tuotteiden ympäristö- ja eettisiä merkintäjärjestelmiä, niin että kuluttajat voivat tehdä tietoisia valintoja
- osaltaan edistämään Euroopan komission kestävä kulutuksen ja tuotannon sekä kestävä teollisuuspolitiikan toimintaohjelman täytäntöönpanoa
- edistämään yritysten kestävyysraportointia muun muassa lisäämällä GRI-ohjeiston (Global Reporting Initiative) käyttöä ja hyödyntämällä maiden tämän alan aloitteita ja kokemuksia.

3.3 **Kulutus – kotitaloudet, elinkeinoelämä ja julkinen sektori**

Vaikka Pohjoismaat ovat vahvistaneet ympäristöpanostuksiaan, ekologinen jalanjälkemme on kasvanut. Kulutuksen kasvu kumoo tehokkaalla ympäristötekniikalla saavutetun ympäristöhyödyn monilla alueilla. Ongelmat johtuvat usein elämäntyylistä varsinkin maailman rikkaissa osissa, joissa kotitalouksien kulutuksen osuus ympäristövaikutuksista on noin puolet.

Yksityiset, julkiset ja yksittäiset kuluttajat vaikuttavat tarjontaan kysynnällään ja edistävät näin kestävien tuotteiden ja palvelujen tarjontaa. Käyttämällä ja hävittämällä käytetyt tuotteet kestäväällä tavalla kuluttajat voivat vähentää päästöjä, lisätä resurssitehokkuutta ja pienentää ilmastovaikutuksia.

3.3.1 *Haasteet*

Kulutuksen ympäristölliset ja sosiaaliset seuraukset ovat käyneet yhä tärkeämmiksi. Kuluttajat voivat kulutusmallejaan muuttamalla vähentää epäoikeudenmukaisuutta ja ympäristötuhoja ja parantaa köyhien ihmisten elämäntilannetta muissa maissa.

Julkinen sektori on tavaroiden ja palvelujen suurkuluttaja. Se voi toimia hyvänä esimerkkinä ottamalla päätöksissään huomioon pitkän aikavälin taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset. Julkiset hankinnat ovat markkinalähtöinen ja vahva ohjauskeino luotsattaessa yhteiskuntaa kohti pitkän aikavälin kestävä kulutusta ja tuotantoa.

Myös elinkeinoelämä kuluttaa energiaa ja muita luonnonvaroja, raaka-aineita ja tuotteita.

Ympäristömyötäisten ja kestävien tavaroiden sekä palvelujen kysyntä on tehnyt ympäristöstä liiketoiminnan kehittämisen perusteen. Optimoimalla voimavarojen käyttöä yritykset pystyvät vahvistamaan kansallista ja maailmanlaajuisia kilpailukykyään.

Kuluttajien käyttäytymismallien muuttaminen vaatii valtiolta monenlaisia toimia ja välineitä, kuten puitteita, lainsäädäntöä ja taloudellisia ohjaukeinoja. Energiatehokas ja ilmastomyötäinen tekniikka, tehokas infrastruktuuri, kestävä yhteiskuntasuunnittelu, tuotetieto, koulutus yms. helpottavat kuluttajien valintoja.

Kuljetus, asuminen ja ruoka vaikuttavat suuresti ympäristöön. Pohjoismaissa korostetaan voimakkaasti kuljetussektorin kestävä kehityksen työtä. Koska liikenne ei ole erillinen yhteistyöalue Pohjoismaiden ministerineuvostossa, liikennesektorin vastuuta siirtymisestä kestäväan kehitykseen ei käsitellä suoraan tässä strategiassa. Pohjoismaat ovat päättäneet keskittyä tässä strategiassa elintarvikkeisiin ja asumiseen.

Elintarviketuotanto vaatii huomattavasti energiaa, vettä ja muita luonnonvaroja, millä on joskus haitallisia ympäristö- ja sosiaalisia vaikutuksia. Elintarvikkeiden tuotannon ympäristökuormitus vaihtelee ja voi vaikuttaa myös elintarviketurvallisuuteen ja eläin-terveyteen. Elintarviketurvallisuus ja elintarviketurvallisuuden hävikki ovat osa ongelmaa.

Kestävä syöminen tarkoittaa myös sitä, että syödään turvallista ja ravitsevaa ruokaa, joka ei aiheuta ylipainoa, lihavuutta tai muita elämäntapasairauksia.

Asuntojen kysynnälle ja valinnalle on rikkaissa maissa ominaista yhden hengen taloudet ja suurehko asumisväljyys. Kestävä asuminen edellyttää tehokasta energian ja muiden luonnonvarojen käyttöä, ja siihen sisältyvät myös terveydelliset ja yksityistaloudelliset näkökohdat, turvallisuus ja esteettömyys. Kestävä asuminen edellyttää työpaikkojen, kauppojen ja jätteenkeräyspisteiden läheisyyttä, hyvää kävely- ja pyörätieverkkoa sekä muita kulttuurisia ja sosiaalisia tekijöitä, joista kuluttajat ovat riippuvaisia arkielämässään.

Elintarvike- ja asumisalan ympäristötyötä tehdään eri foorumeilla ja eri näkökohdista. Sen vuoksi tarvitaan kokonaisnäkemystä, joka suo mahdollisuuden tehostamisetuihin, kun alojen välistä koordinaatioita parannetaan ja vahvistetaan sekä kehitetään kestävien julkisten hankintojen ja taloudellisten ohjauskeinojen käyttöä.

3.3.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti

Kestävä kehitys edellyttää kulutustapojen muutosta. Resurssitehokkuuden täytyy kasvaa kulutusta nopeammin. Tarvitaan voimatoimia kulutusmallien muuttamiseksi sekä kulutuksen ja tuotannon ympäristövaikutusten pienentämiseksi. Kuluttajien kysyntä vaikuttaa suuresti yritysten tuotekehitykseen. Pohjoismaiden on sen vuoksi pidettävä kulutukseen ja elämäntyyliin liittyviä asioita esillä sekä EU:ssa että kansainvälisesti muun muassa esittelemällä hyviä pohjoismai-

sia esimerkkejä. Kuluttajilla on oltava mahdollisuus saada tietoa tuotteista ja palveluista, niin että he voivat asettaa vaatimuksia ja tehdä tietoisia valintoja. Ympäristö ja sosiaaliset näkökohdat on otettava paremmin huomioon julkisissa hankinnoissa.

3.3.3 Painopistealueet 2009–2012

Pohjoismaat:

- parantavat kokonaisnäkemystä ja vahvistavat yhteistyötä tuote-, kemikaali-, energia- ja jättopolitiikan kehittämisessä ja toteuttamisessa
- käynnistävät prosesseja ja hankkeita sekä hyödyntävät taloudellisia ohjauskeinoja, joiden tarkoituksena on muuttaa yhteiskuntaa kohti resurssi- ja energiatehokasta tulevaisuutta.

Tiedonsaanti ja palaute

Ympäristötekniikka, tehokas infrastruktuuri, objektiivinen tiedonsaanti ja koulutus ovat tärkeitä tapoja parantaa kuluttajien mahdollisuuksia kestäväan kulutukseen. Pohjoismaisesta Joutsenmerkistä on saatu kokemuksia ja tietoa, joita voidaan välittää muille alueille ja muihin maihin.

Asenteiden ja tottumusten muuttamisessa on tärkeää tuoda selkeästi esille yksilöiden ja kotitalouksien vaikutus. On tärkeää kiinnittää huomiota miesten ja naisten kulutusmallien eroihin.

Pohjoismaat:

- tekevät yhteistyötä tarjotakseen kuluttajille tietoa ja palautetta, kehittääkseen menetel-

miä, tekniikkaa ja työkaluja ennen kaikkea rakentamisen, asumisen ja elintarvikkeiden painopistealueilla

- pyrkivät lisäämään Joutsenmerkin ja EU-kukan kriteerien koordinaatioita ja yhdenmukaistamista ja edistämään Joutsenmerkin yhteistä markkinointia.

Kestävät julkiset hankinnat

Julkiset hankinnat ovat markkinalähtöinen ja vahva ohjauskeino ohjattaessa yhteiskuntaa kohti pitkän aikavälin kestäväa kulutusta ja tuotantoa. Kansallista oikeutta ja EU:n lainsäädäntöä noudattaen on tehostettava ja kehitettävä välineitä ja tukea, joita julkisten hankintojen tekijät tarvitsevat voidakseen asettaa vaatimuksia.

Pohjoismaat:

- pyrkivät edistämään kunnianhimoisia kestävien julkisten hankintojen tavoitteita
- kannustavat ja tukevat tehokaiden standardien ja kriteerien kehittämistä ja noudattamista kestävässä julkisissa hankinnoissa sekä toimittajaketjun ohjausta ja johtamista.

Taloudelliset ohjauskeinot ja ulkoisten kustannusten sisällyttäminen tuotteiden hintaan

Taloudelliset ohjauskeinot voivat vahvistaa kuluttajien motivaatiota muuttaa kulutusmallejaan.

Pohjoismaat:

- jatkavat yhteistyötä taloudellisten ohjauskeinojen parissa ja toimivat ulkoisten kustannusten sisällyttämiseksi tuotteiden hintaan.

Elintarvikkeet

Pohjoismaiset kuluttajat voivat edistää kestävästä kehityksestä käyttämällä elintarvikkeita, jotka on tuotettu ihmisistä, eläimistä ja ympäristöstä kunnioittaen. Ekologiset ja eettiset merkinnät opastavat kuluttajia.

Turvallisella ja terveellisellä ruoalla sekä liikunnalla voidaan vähentää kulutusmalleihin läheisesti liittyviä elämäntapasairauksia kuten lihavuutta, ylipainoa ja niiden seurannaistauteja.

Pohjoismaat pyrkivät:

- optimoimaan elintarviketurvallisuutta, tuotantomenetelmiä, jakelua ja kulutusta ja täten vähentämään elintarvikkeiden hävikkiä
- parantamaan elintarvikkeiden ympäristö-, sosiaalisia, eettisiä, allergia- ja alkuperämerkintöjä
- motivoimaan kuluttajia valitsemaan ympäristö- ja ilmastokuormitusta vähentäviä elintarvikkeita tiedottamalla tuotteiden koko elinkaaren vaikutuksista
- motivoimaan kuluttajia ja asukkaita terveellisiin ja turvallisiin ruokailu- ja liikuntatottumuksiin lisäämällä tietoa ruoan, ravitsemuksen, liikunnan ja terveyden välisestä yhteydestä.

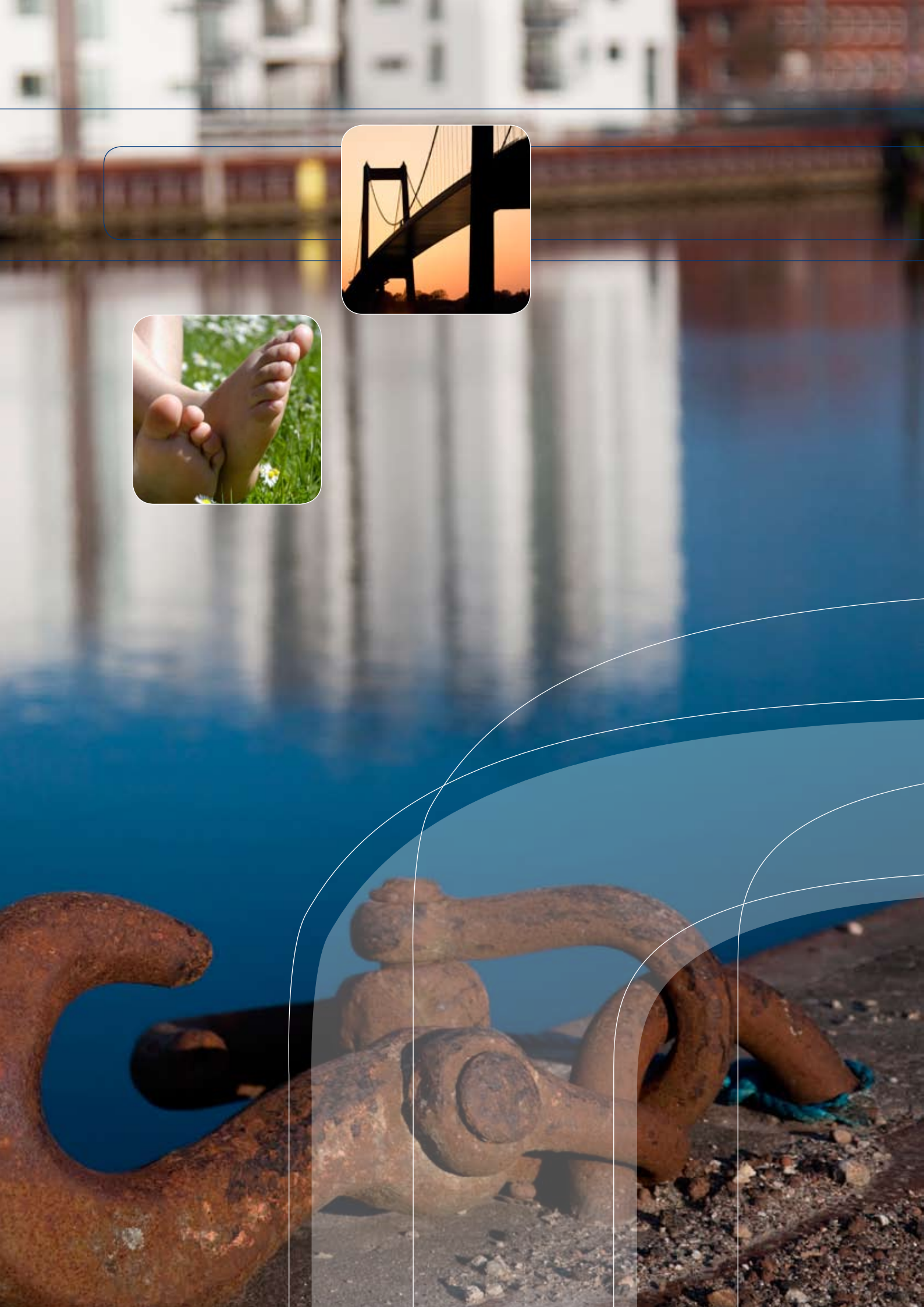
Rakentaminen ja asuminen

Asumisen ja rakentamisen ympäristömyötäisyyttä tulee yhä edistää entistä suurempien ympäristötietojen saavuttamiseksi. Kiinteistöjen käytön ja huollon energiankulutusta voidaan vähentää huomattavasti. On tärkeää, et-

tei rakennusten laatu ja sisäilma huonone. On otettava huomioon myös vesihuolto, jäteveden käsittely, melun vähentäminen, uhanalaisten luonnonvarojen käytön vähentäminen ja vaarallisten kemikaalien käytön rajoittaminen.

Pohjoismaat:

- edistävät osaltaan kestäviä rakennusratkaisuja ennen kaikkea energiankulutuksen, rakennusmateriaalien valmistuksen sekä muotoilun ja arkkitehtuurin kautta
- edistävät innovaatioita ja ratkaisuja passiivitalojen eli sellaisten talojen kehittämiseksi, joissa käytetään esimerkiksi asumisen tuottamaa sekä auringon lämpöä ja joissa ei tarvita erillisiä lämmitysjärjestelmiä
- tukevat ympäristötekniikan ja rakennusten ympäristömerkinnän tai ympäristöluokittelun kehittämistä.

4. Pohjoismainen hyvinvointivaltio kestävän kehityksen välineenä

Kestävä kehitys ja pohjoismainen hyvinvointipolitiikka kulkevat käsi kädessä: hyvä elinympäristö vaikuttaa merkittävästi väestön terveydentilaan ja hyvinvointiin. Sosiaalinen yhtenäisyys, kansanterveys, toimiva sosiaaliturva ja ympäristönsuojelu pitävät yllä kehitystä, elämänlaatua ja turvallisuutta.

Hyvinvointivaltio perustuu sukupolvien väliselle ”sosiaaliselle sopimukselle”, jossa keskeistä on luottamus – työelämässä aktiivisesti mukana olevat hyväksyvät verojen maksamisen, koska he luottavat siihen, että tulevat aktiiviset sukupolvet tekevät samoin. Pohjoismainen hyvinvointimalli on kyennyt yhdistämään hyvinvoinnin ja talouskasvun. Pohjoismaat ovat onnistuneet yhdistämään korkean tulotason, kohtuullisen talouskasvun, vakaan makrotalouden ja sosiaalisen hyvinvoinnin. Hyvinvoiva väestö ja yhtenäinen koulujärjestelmä tarjoavat pienille kansakunnille mahdollisuuden hyödyntää älyllistä potentiaaliaan.

4.1 Haasteet

Väestönkehityksen muutos on haaste pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolle. Nuoruus kestää pitempään, perhe perustetaan vanhempana ja lapsia syntyy vähemmän. Työssä käyvän väestön on huollettava entistä ikääntyvämpää väestöä. Hoito- ja vanhustenhuoltokulut kasvavat. Väestönkehityksen haasteista selviytyminen edellyttää korkeaa työllisyysastetta ja väestön työpa-

noksen parempaa hyödyntämistä. Tuottavuus, laatu ja joustavuus voivat auttaa turvaamaan sekä työnantajien että työntekijöiden tarpeet. On myös tärkeää ryhtyä toimiin, jotka kohdistuvat työmarkkinoiden ulkopuolella oleviin.

Eri väestöryhmien terveydentilassa on eroja. Hyvätuloiset ja hyvin koulutetut ovat terveempiä, naiset elävät miehiä pitempään. Ylipainon ja päihteiden väärinkäytön ennalta ehkäiseminen on kansanterveydellinen haaste. Työttömyys vaikuttaa terveyteen, ja elinikä vaihtelee sekä eri etnisten ryhmien että eri alueiden kesken. Haasteena on myös turvallisen ja terveellisen elinympäristön varmistaminen.

Globalisaatio aiheuttaa muutoksia väestön etnisessä rakenteessa, ja on tärkeää edistää eri etnisten ja kulttuuristen ryhmien välistä vuorovaikutusta. Globalisaatio muuttaa myös kansainvälistä työnjakoa, koska osa perinteisestä teollisuus- ja toimistotyöstä siirtyy halvemman työvoiman maihin. Työllisyys laskee myös perinteisissä ammateissa, esimerkiksi maa- ja metsätaloudessa. Siirtyminen palvelu- ja tietoyhteiskuntaan luo uusia ammatteja sekä tarpeen elinikäisestä oppimisesta ja valmiudesta kohdata muuttuvan työelämän mukanaan tuomat haasteet.

Yrittäjyyttä ja työelämää on kehitettävä, jotta voitaisiin turvata talouskasvu, työllisyys ja hyvinvoinnin rahoitus. Hyvät työolot

parantavat tuottavuutta ja ne ovat myös kilpailutekijä.

Suotuisasta yhteiskuntataloudellisesta kehityksestä huolimatta suhteellista köyhyyttä on myös Pohjoismaissa. Maahanmuuttajat, pitkäaikaistyöttömät, pitkäaikaissairaat, toimintarajoitteiset ja yksinhuoltajaperheet ovat suurimmassa köyhyysvaarassa. Eriytyisen haavoittuvia ovat näiden ryhmien lapset.

Syrjäytymiseen tai ulkopuolisuuteen on muitakin syitä kuin köyhyys, muun muassa turvaton ympäristö, puutteet liikenteen saatavuudessa tai tavarat ja tuotteet, joiden käyttäminen on vaikeaa. Tietoyhteiskunta luo esimerkiksi uusia mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen elämään, mutta siihen sisältyy myös syrjäytymisen vaara, ellei ihmisillä ole mahdollisuutta tai osaamista tietotekniikan käyttöön.

Pohjoismaille ja Pohjoismaiden ministerineuvostolle on tärkeää tehdä yhteistyötä lähialueiden foorumeilla, jotka tukevat pohjoisten alueiden kestävä kehitystä. Näitä ovat muun muassa Itämeren valtioiden neuvosto (CBSS), Arktinen neuvosto, Barentsin neuvosto ja pohjoisen ulottuvuuden sosiaalili- ja terveysalan kumppanuus.

4.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti

Pohjoismaiden tulee lujittaa Pohjoismaiden kestävä kehitystä, jonka perustana on kansalaisten

hyvinvointi – terveyden edistäminen, sosiaalinen yhtenäisyys, esteetön yhteiskunta, hyvät työntekomahdollisuudet ja työelämän kehittäminen. Samalla pohjoismaista hyvinvointimallia tulee kehittää, niin että se pystyy selviytymään väestönkehityksen muutoksista ja hyödyntämään globalisaation mahdollisuuksia.

4.3 Painopistealueet 2009–2012

Terveyden edistäminen

Väestön terveys ja hyvinvointi ovat kansainvälisen kilpailun perusta. Terveelliset ruokailutottumukset, liikunta, puhdas elinympäristö ja aktiivinen ulkoilu ovat tärkeitä terveyden ja hyvinvoinnin edistäjiä. Myös taide ja kulttuuri voivat edistää ihmisten terveyttä ja työkykyä. Tavallisimpia ympäristöperäisiä sairauksia ovat vesi- ja ruokamyrkytykset sekä sisä- ja ulkoilman epäpuhtauksista johtuvat hengityselinten sairaudet. Tarvitaan uusia ja innovatiivisia ratkaisuja, jotta ennalta ehkäisevää työtä voitaisiin parantaa.

Pohjoismaissa ponnistellaan puhtaan, turvallisen ja toimivan asuin- ja elinympäristön puolesta. Sosiaalisista syistä johtuvia terveyseroja pyritään tasoittamaan, ehkäisemään elämäntapasairauksia ja vähentämään tupakointia sekä alkoholin ja muiden päihteiden väärinkäyttöä.

Sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuus turvataan ja kulttuuria tuetaan.

Pohjoismaat:

- tekevät myös alueellista yhteistyötä, joka liittyy eläinten ja ihmisten tartuntatautien torjuntaan ja niitä koskevaan valmiuteen, elintarviketurvallisuuteen ja muun muassa ilmastonmuutoksen aiheuttamiin terveysriskeihin
- edistävät osaamista ja tehostavat varojen käyttöä muun muassa harvinaisten sairauksien ja toimintarajoitteiden alalla.

Työelämän kehittäminen ja aktiivinen työmarkkinapolitiikka

Pohjoismaisen hyvinvointivaltion perusta on työ. Väestönkehitys aiheuttaa kasvavia paineita työssäkäyvälle väestöosalle. Ammattitaitoisen työvoiman saanti on turvattava etenkin sosiaali- ja terveydenhuollossa. On kehitettävä strategioita työvoiman liikkumisen mahdollistamiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja heikkojen ryhmien sisällyttämiseksi työmarkkinoille. Tähän sisältyvät myös kysymykset työperusteisesta maahanmuutosta, syrjinnän torjumisesta työmarkkinoilla, ihmisten oikeudesta vapaaseen liikkuvuuteen ja rajaesteiden purkamisesta.

Työelämää kehitettäessä on parannettava työntekijöiden hyvin-

vointia työpaikalla sekä heidän mahdollisuuttaan yhdistää työ ja perhe-elämä. Työelämää on kehitettävä, jotta mahdollisimman monet voivat olla mukana työelämässä mahdollisimman pitkään. Koulutuspolitiikan on perustuttava elinikäisen oppimisen ja aktiivisen ikääntymisen periaatteelle. Näin tuetaan myös hyvinvoinnin taloudellista perustaa.

Pohjoismaat ponnistelevat saadakseen mahdollisimman suuren osan työvoimaresursseista mukaan työelämään. Muihin alueisiin verrattuna suuri osa Pohjoismaiden naisista on työmarkkinoilla. Työelämän houkuttavuutta ja kannustimia on vahvistettava ja kehitettävä työelämää, jotta voitaisiin luoda edellytykset työssäoloajan pidentämiselle. Työvoimaa rekrytoidaan muista maista, edistetään elinikäistä oppimista ja työympäristöjä, jotka vahvistavat hyvinvointia ja tuottavuutta sekä osallistavat heikkoja ryhmiä. Vero- ja sosiaaliturvajärjestelmiä uudistetaan niin, että työnteko kannattaa ja että työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen helpottuu.

Pohjoismaat:

- kehittävät Pohjoismaita houkuttavina työmarkkinoina, joilla sukupuolten tasa-arvo on pitkälti toteutunut
- vahvistavat ihmisten oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen ja etsivät ratkaisuja Pohjoismaiden rajaesteongelmiin
- lisäävät tietoa sosiaaliturvan osuudesta taloudellisen turvallisuuden luomiseen vanhemmuuden, sairauden, työttömyyden, toimintarajoitteen ja ikääntymisen yhteydessä
- osallistuvat aktiivisesti pohjoisen olottuvuuden sosiaali- ja terveysalan kumppanuuteen.

Sosiaalisen yhtenäisyyden edistäminen

Pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusarvo on jokaisen ihmisen kunnioittaminen yksilönä. Tasa-arvo on tässä yhteydessä tärkeä. Vaikka Pohjoismaat ovatkin tutkimusten mukaan päässeet pitkälle, tällä alueella on vielä paljon tekemistä.

Sosiaalisen yhtenäisyyden edistämiseksi keskiössä ovat kestävä yhteiskuntasuunnittelu ja kaupunkisuunnittelu, liikennesuunnittelu ja rakennusstandardit. Kaikilla tulee olla mahdollisuus osallistua täysimittaisesti yhteiskunnalliseen elämään. Esteettömän suunnittelun tulee ohjata tuote- ja palvelumuotoilua.

Pohjoismaat pyrkivät edistämään kansalaisten yhteenkuuluvuutta tarpeiden ja kulttuuritaustan eroista riippumatta sekä parantamaan tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja osallistumista. On ryhdyttävä ennalta ehkäiseviin toimiin, kun haavoittuvassa asemassa olevat yksilöt, etenkin lapset ja nuoret, tarvitsevat tukea ja toimeentulon turvaamista. Köyhien elinehtoja on tarpeen parantaa.

Ihmiskauppa, prostituutio, kunniamurhat ja naisten sukupuolielinten silpominen ovat lisääntyneet Pohjoismaissa. Näillä alueilla on tarpeen parantaa pohjoismaisten toimien koordinaointia.

Pohjoismaat:

- toteuttavat yhteiskunnan eri toimijoille suunnatun tiedotuksen avulla ”yhteiskunnan kaikille” Pohjoismaissa, niin että kaikki kansalaiset voivat osallistua täysimittaisesti yhteiskunnalliseen elämään
- edistävät helppokäyttöisten

tuotteiden kehittämistä esteettömän suunnittelun periaatteen mukaisesti

- osallistuvat kansainväliseen yhteistyöhön ihmiskaupan, prostituution ja naisten sukupuolielinten silpomisen estämiseksi.

5 Koulutus ja tutkimus, väestön osallistuminen ja paikalliset kestävyysstrategiat

Korkea osaamistaso, koko kansan yhtäläiset koulutusmahdollisuudet ja mahdollisuus hyödyntää älyllistä potentiaalia ovat luoneet pohjan Pohjoismaiden kilpailukyvyille, joka on tuottanut kansainvälisesti menestyneitä yrityksiä. Investoinnit osaamiseen ja koulutukseen, joustavuus sekä kansalaisten ja julkisten laitosten luottamusta nauttivat turvaverkot ovat osaltaan auttaneet luomaan taloudellisesti kiinnostavan alueen.

Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä paikallisten kestävä kehityksen strategioiden eli paikallisten Agenda 21 -suunnitelmien laatimisessa. Työstä vastaavat kunnat, jotka saavat tukea kansallisilta kuntaliitoilta ja viranomaisilta. Suurin osa Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan kunnanvaltuustoista on hyväksynyt jonkinlaisen paikallisen kestävä kehityksen strategian. Tanska on ainoana maana sisällyttänyt kansalliseen lainsäädäntöön vaatimuksen paikallisista kestävyysstrategioista. Kaikki Ahvenanmaan kunnat työskentelevät aktiivisesti paikallisen Agenda 21:n parissa. Färsaarille on perustettu paikallisen Agenda 21:n kansallinen toimisto.

5.1 Haasteet

Kestävä kehitystä edistävällä koulutuksella halutaan kehittää kestävä elämäntavan osaamista, valmiuksia, kykyä ja visioita sekä tarjota kansalaisille välttämättömissä muutoksissa tarvittavaa tietoa. Kestävä tulevaisuuden

rakentaminen edellyttää visioita muutostarpeista, vastuuta kansallisesta ja maailmanlaajuisesta tasa-arvosta, hyvinvoinnin jakamista sekä kykyä sovittaa yhteen eri intressejä.

Kestävä kehitystä edistävän koulutuksen tavoitteet asetetaan oman kulttuurin lähtökohdista ja paikallisten sosiaalisten, taloudellisten ja ympäristöllisten olojen pohjalta. On tärkeää ottaa samalla huomioon globaali ulottuvuus.

Vuodet 2005–2014 on nimetty YK:n kestävä kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmeneksi, ja sen tavoitteena on sisällyttää kestävä kehitys maailman kaikkien valtioiden koulutusjärjestelmiin. UNESCO on nimetty johtamaan tätä työtä. Euroopan komissio on tehnyt aloitteen siitä, että jäsenmaat kehittävät kansallisia toimintasuunnitelmiaan ottaen huomioon koulutuksen vuosikymmenen ja sen, että maat toteuttavat YK:n Euroopan talouskomission (UNECE) kestävä kehitystä edistävän koulutuksen strategian.

Tärkeä edellytys kestävä kehitykselle on, että tutkimus- ja innovaatioympäristöt saadaan käsittelemään maapallon luonnonvarojen hyödyntämisen kannalta erityisen tärkeitä asioita. Tiedon lisääminen ja uusi tekniikka ovat edellytyksenä sille, että löydetään ratkaisut moniin kestävä kehityksen haasteisiin erityisesti ympäristöön, ilmastoon, energiaan ja arktiseen alueeseen liittyvissä kysymyksissä.

Kestävä kehitys edellyttää, että kansalaiset ja yritykset tekevät tällaista kehitystä tukevia valintoja. Sen vuoksi tarvitaan koulutusta ja tiedotusta. On tarpeen turvata oikeus ympäristötietoon, kansalaisten osallistumiseen ympäristöasioiden valmistelun varhaisessa vaiheessa sekä oikeus valittaa viranomaisten päätöksistä. Tiedonsaantia, kansalaisten osallistumista päätösprosesseihin ja valitusoikeutta ympäristöasioissa säädellään Århusin sopimuksella, jonka Pohjoismaat ovat ratifioineet.

Tiedon on perustuttava huolellisesti valmisteltuihin tutkimustuloksiin, se on mukautettava kohderyhmälle ja sen on oltava helposti saatavilla. Tiedotuksen ensisijaisena kohderyhmänä tulee olla Pohjoismaiden kansalaiset, erityisesti lapset ja nuoret. On myös harkittava tiedotusyhdistyksiä kansalaisjärjestöjen (NGO) kanssa.

On olennaista, että paikallistasolla on kestävä kehityksen yleisiä visioita ja Agenda 21:n kaltaisia sektorienvälisiä strategioita. On myös tärkeää parantaa kestävä kehitykseen liittyvän työn tuntemusta muissa maissa, muun muassa YK:n kestävä kehityksen toimikunnan yhteydessä.

Naisten ja miesten tasa-arvo on yksi kestävä kehityksen ja Agenda 21:n toteuttamisen edellytyksistä muun muassa taloudellisissa ja poliittisissa päätösprosesseissa. Pääministerit ovat korostaneet alkuperäis-

kansojen merkitystä siirtymisessä kestävään kehitykseen. Pohjoismaat pyrkivät edistämään alkuperäiskansojen asiaa. Myös alueellisilla toimijoilla kuten Arktisella neuvostolla, Barentsin neuvostolla, Itämeren valtioiden neuvostolla ja Pohjoiskalotti-neuvostolla on tärkeä tehtävä Agenda 21 -työssä.

5.2 Yleistavoitteet vuoteen 2020 asti

Pohjoismaiden tulee toimia sen puolesta, että kestävä kehitys sisällytetään opetussuunnitelmiin ja ohjeisiin peruskoulussa, toisen asteen koulutuksessa, aikuis-koulutuksessa ja korkea-asteen koulutuksessa. Pohjoismaisilla koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoimilla tulee edistää kestävää kehitystä tukevaa osaamista ja teknologiaa. Pohjoismaalaisten tulee olla tietoisia kestävästä kehityksestä ja toimia aktiivisesti sen puolesta. Pohjoismaiden kaikkien kuntien tulee hyväksyä Aalborgin sopimuksen velvoitteet kestävästä kaupunkikehityksestä tai kehittää ja omaksua omia kestävä kehityksen strategioita.

5.3 Painopistealueet 2009–2012

Koulutus ja tutkimus tärkeitä kestäväälle kehitykselle

Pohjoismaiden tulee painottaa kestävä kehityksen koulutusta ja tutkimusta. Yhteistyö suunnataan edellytyksien luomiseen tämän alan informaation, kokemusten ja tiedon vaihdolle yli maanrajojen ja muiden aloitteiden käynnistämiseen ja tukemiseen, erityisesti sellaisten, jotka liittyvät YK:n kestävä kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmeneen 2005–2014.

Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisella NordForskillalla on

vastuu Pohjoismaiden tutkimus- ja tutkijakoulutusyhteistyöstä sekä Pohjoismaiden tämän alan yhteistyöstä Baltian maiden ja Luoteis-Venäjän kanssa. Kestävä kehitystä edistetään pohjoismaisten laitosten ja ohjelmien, esimerkiksi NordForskin, Pohjoismaisen innovaatiokeskuksen (NICE), Pohjoismaisen energiantutkimuksen (NEF) ja Nordplus-ohjelmien välisenä yhteistyönä.

Kestävän kehityksen politiikassa on tärkeää turvata innovointi hallinnonalojen, tutkijayhteisöjen, kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän välisten ohjelmien ja verkostotyön kautta. Monipuolisella tutkijakoulutuksella sekä tutkimus- ja innovaatiotoiminnalla luodaan edellytykset kestäväälle kehitykselle. Vapaalla sivistystyöllä, kansalaisjärjestöillä ja tiedotusvälineillä on tässä tärkeä tehtävä.

Pohjoismaat:

- edistävät kestävä kehityksen kannalta tärkeää koulutusta sekä tiedon ja kokemusten vaihtoa nykyisten ohjelmien ja välineiden avulla
- toimivat edelläkävijöinä YK:n kestävä kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmenen 2005–2014 toteuttamisessa
- selvittävät, edistävät ja kehittävät kestävä kehityksen kannalta tärkeitä strategisia tutkimusohjelmia ja innovaatiotoimintaa
- edistävät kestävä kehityksen ja erityisesti arktisen alueen ilmastonmuutokseen liittyvää koulutus- ja tutkimusyhteistyötä
- edistävät koulutus- ja tutkimustoimintaa kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin liittyvien toimenpidekokonaisuuksien puitteissa.

Tiedotusyhteistyön vahvistaminen

Pohjoismaat pyrkivät:

- käyttämään Pohjoismaiden ministerineuvoston tiedotusjärjestelmää kestävä kehitystä koskevan tiedon välittämiseen ja varmistamaan, että tieto perustuu hyvin valmisteltuihin tutkimustuloksiin, on kohderyhmittäin muokattua ja helposti saatavilla
- hyödyntämään pohjoismaisia tiedotusvälineitä tiedon saamiseksi Pohjoismaiden suuren yleisön tietoisuuteen.

Pohjoismaisten kuntien yhteistyö paikallisissa kestävyysstrategioissa

Pohjoismaat:

- vahvistavat yksittäisten kuntien välistä yhteistyötä ja kokemustenvaihtoa paikallisista kestävyysstrategioista ja Agenda 21 -ohjelmista yli valtion rajojen ja ruohonjuuritasolla. Erityistä huomiota kiinnitetään pieniin yhdyskuntiin ja arktisen alueen kuntiin johtuen niiden erityisongelmista ja rajallisesta taloudesta.

6. Toteutus ja seuranta

6.1 Kansallinen toteutus

Pohjoismainen kestävä kehityksen strategia nostaa keskiöön alueet, joilla Pohjoismaiden ja itsehallintoalueiden tekemä yhteistyö tuottaa lisäarvoa. Strategia täydentää näin maiden kansallisia kestävä kehityksen strategioita. Kansalliset toimet ovat välttämättömiä, jotta voidaan täyttää pohjoismaisen strategian tavoitteet, saada aikaan kansallisen ja pohjoismaisen toteutuksen välistä synergiaa ja jotta pohjoismaisella tasolla tehtävä yhteistyö menestyisi. Tämän strategian tavoitteet ja ensisijaistetut alueet muodostavat Pohjoismaiden ministerineuvostossa tehtävän kestävä kehitykseen liittyvän yhteistyön kehikset.

6.2 Toteutus ja seuranta Pohjoismaiden ministerineuvostossa ja pohjoismaisessa yhteistyössä Pohjoismaiden neuvosto

Strategia kytetään Pohjoismaiden neuvostoon esittämällä se ministerineuvoston ehdotuksena Pohjoismaiden neuvoston kommentoitavaksi ennen lopullista hyväksyntää. Strategiaa voidaan käyttää aktiivisesti keskustellessa kestävästä kehityksestä Pohjoismaiden neuvoston kanssa.

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Strategia muodostaa pohjan Pohjoismaiden ministerineuvoston budjettityölle ja vuoteen 2020 ulottuvalle pitkän aikavälin kestävä kehityksen työlle sekä

työlle, jota tehdään kestävä kehitykseen liittyvien toimenpiteiden parissa vuoden 2012 loppuun saakka.

Pohjoismaiden ministerineuvostolla on vastuu strategian toteutuksesta ja toteutuksen rahoituksesta alueilla, joilla ministerineuvostolla on seuranta-vastuu. Pohjoismaiden ministerineuvostolla on lisäksi vastuu tiedotuksesta, raportoinnista sekä strategian arvioinnista ja tarkistuksesta.

Strategiaa toteutetaan ja seurataan Pohjoismaiden ministerineuvostossa jäljempänä selostetulla tavalla.

Pääministerit

Kahden aikaisemman kestävä kehityksen strategian pohjana oli pääministerien julkilausuma vuodelta 1998.

Pääministerit ja kolmen itsehallintoalueen poliittiset johtajat ovat hyväksyneet Helsingissä 28. lokakuuta 2008 julkilausuman kestävästä kehityksestä. Strategia alkaa pääministerien julkilausumalla. Pääministereille ja itsehallintoalueiden poliittisille johtajille esitetään vuonna 2012 raportti kestävä kehityksen strategian toteutuksesta ja seurannasta, arvioinnista ja tarkistuksesta.

Yhteistyöministerit

Yhteistyöministereillä (MR-Sam) on koordinoiva ja pääministereitä avustava asema ja siten yleisvastuu strategian toteutuksen sek-

torienvälisestä koordinoinnista Pohjoismaiden ministerineuvostossa. Pohjoismainen yhteistyökomitea (NSK) avustaa yhteistyöministereitä tässä työssä. Työ käsittää suunnitelmat, budjetin ja raportoinnin, päätöksenteon koskien Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetissa strategiatyöhön kohdennettujen varojen käyttöä, sektorienvälisen asioiden käsittelyn, kestävyysajattelun Pohjoismaiden ministerineuvoston koko budjetin käytössä sekä strategian arvioinnin ja tarkistuksen.

Ministerineuvostot

Kestävä kehitys on sektorienvälistä, ja siihen sisältyy ekologia, taloudellisia ja sosiaalisia näkökohtia. Strategian menestykselliseksi toteutus edellyttää, että asianomaiset ministerineuvostot tai sektorit ottavat vastuun strategian sekä sen tavoitteiden ja painopistealueiden toteutuksesta ja osallistuvat siihen täysimittaisesti ja että kestävä kehitykseen liittyvä työ sisällytetään Pohjoismaiden ministerineuvoston varsinaisiin työalueisiin.

Kestävä kehityksen strategia toimii Pohjoismaiden ministerineuvostossa ja sen asianomaisilla sektoreilla tehtävän kestävä kehityksen työn sektorienvälisenä yleiskehyksenä.

Eri ministerineuvostojen tulee huolehtia omilla toiminta-alueillaan siitä, että strategian tavoitteet saavutetaan ja että strategia toteutetaan painopistealueilla tarkoituksenmukaisesti. Ministerineuvostot organisoivat

koordinoitusti muiden asianomaisten sektorien kanssa strategian toteutuksen, tutkivat toteutuksen edistymistä ja osallistuvat toteutuksen raportointiin ja arviointiin.

Strategia tulee toteuttaa ja sitä tulee seurata asianomaisilla alueilla kyseisten sektorien ohjelmissa tai sektorityön muissa ohjausvälineissä. Sektoriohjelmien tulee täydentää ja konkretisoida kestävä kehityksen strategian tärkeitä tavoitteita ja painopistealueita. Näin varmistetaan, että sektorit sisällyttävät kestäväan kehitykseen liittyvän työn varsinaisiin työalueisiinsa.

Budjetti ja varat

Strategian toteutus Pohjoismaiden ministerineuvostossa rahoitetaan Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetista. Asianomaisilla ministerineuvostoilla on oman sektoribudjettinsa puitteissa vastuu toteutuksen rahoituksesta. Erityisen tärkeitä ovat strategian tavoitteet ja painopistealueet. Tähän tarvittavat varat varataan Pohjoismaiden ministerineuvoston budjettiin. Lisäksi työhön osoitetaan kohdennettuja varoja, joilla kannustetaan strategian toimeenpanoa yhteispohjoismais-

ten aloitteiden avulla kullakin sektorilla. Nämä varat voidaan käyttää konkreettisen arvion pohjalta myös kestäväan kehitykseen liittyvään toimintaan, joka edistää strategian tavoitteiden täyttämistä mutta jonka rahoitukseen sektori ei osallistu.

Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö huolehtii strategian toteutuksen ja seurannan sihteeristötehtävistä.

Raportointi, arviointi ja tarkistus

Strategian toteuttamisen tulokset ja kokemukset arvioidaan strategiavuoden lopulla. Vuonna 2012 laaditaan kestäväan kehitykseen liittyvän työn jatkamista koskeva ehdotus, joka esitetään yhteistyöministerielle ja pääministerille sekä itsehallintoalueiden poliittisille johtajille. Ehdotuksessa tulee arvioida, miten tavoitteet on saavutettu ja mitkä panostusalueet vaativat lisää työtä ja ovat poliittisesti ajankohdaisia. Ehdotuksen tulee sisältää konkreettisia ehdotuksia siitä, miten kestäväan kehityksen työtä tehdään vuoden 2020 loppuun saakka. Arviointi ja ehdotus työn jatkamisesta muodostavat pohjan sektorien uusien ohjelmien

parissa tekemälle työlle ja muille sektorityön ohjauskeinoille.

Indikaattorit

Indikaattorien kehittäminen strategian painopistealueilla on yksi väline raportoidessa kestäväan kehityksen edistymisestä. Jokaista lukua varten kehitetyt indikaattorit ovat nähtävissä Pohjoismaiden ministerineuvoston verkkosivustossa www.norden.org kestäväan kehitystä käsittelevässä osiossa. Indikaattoreita seurataan jatkuvasti, ja kehityksestä raportoidaan strategian päättyessä. Indikaattorit sopeutetaan vatedeskin kansallisiin ja tärkeisiin kansainvälisiin, esimerkiksi EU:n, OECD:n ja YK:n, indikaattoreihin. Ministerineuvoston verkkosivustossa on indikaattoreihin liittyviä lisätietoja ja linkkejä, joita päivitetään jatkuvasti.

Tiedottaminen

Laaja strategiasta tiedottaminen on tärkeää, ja tiedon välittäminen on keskeisellä sijalla. Strategian yleistavoitteet ja painopistealueet on tehtävä tunnetuiksi Pohjoismaissa, pohjoismaisessa yhteistyössä ja kansainvälisesti tarkoituksena mahdollistaa vuorovaikutus kansallisten ja

kansainvälisten kestävän kehityksen prosessien välillä ja niihin vaikuttaminen.

Pohjoismaiden ministerineuvoston kestävän kehityksen sivustoa (www.norden.org → Yhteistyöalueet → Kestävä kehitys) päivittää jatkuvasti strategiaa ja sen toteuttamista koskevaa tiedolla. Siinä tiedotetaan toimintasuunnitelmista, indikaattoriraporteista ja muista kestäväan kehitykseen liittyvistä tärkeistä raporteista, päätöksistä ja toimista. Kestävän kehityksen tulee olla yleisperiaatteena ministerineuvoston tiedotusstrategiassa. Kansallisista kestäväan kehityksen sivustoista tulee olla linkki Pohjoismaiden ministerineuvoston sivustoon.

Tietoa tulee vastedeskin välittää kansallisissa ja kansainvälisissä seminaareissa ja konferensseissa.

Yhteistyö Pohjoismaiden naapureiden kanssa

Pohjoismaiden ministerineuvosto tekee tiivistä yhteistyötä Pohjoismaiden naapurialueiden kanssa. Pohjoismaiden ministerineuvoston yhteistyö Itämeren alueella ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa tukee EU:n pohjoisen ulottuvuuden ja EU:n tulevan Itämeri-strategian merkitystä.

Ministerineuvostolla on ollut toimistot Virossa, Latviassa ja Liettuassa vuodesta 1991 lähtien. Luoteis-Venäjällä ministerineuvostolla on ollut toimistot vuodesta 1991 lähtien Pietarissa ja vuodesta 2006 lähtien Kaliningradissa. Toimistoilla on tärkeä tehtävä yhteistyön koordinoimisessa ja kehittämisessä.

Viron, Latvian, ja Liettuan sekä Luoteis-Venäjän kanssa tehtävän yhteistyön lähtökohtana ovat yhteistyöministerien hyväksymät

suuntaviivat. Kestävä kehitys on naapurimaiden kanssa tehtävän yhteistyön lähtökohta, ja yhteinen näkemys kestävästä kehityksestä voi olla erityisen hyödyllinen juuri ympäristön, ilmaston, energian ja terveyden alueilla.

Muut kansainväliset prosessit

Strategia on väline, jota Pohjoismaat voivat käyttää pyrkiessään korkeisiin tavoitteisiin kansainvälisessä kestäväan kehityksen työssä. Strategiaa tulee vastedeskin käyttää aktiivisesti kansainvälisissä prosesseissa, kuten EU:n Lissabonin prosessissa ja kestäväan kehityksen strategiassa, EU:n pohjoisessa ulottuvuudessa sekä OECD:n, CSD:n ja YK:n Euroopan talouskomission (UNECE) strategioissa ja toimintasuunnitelmissa. Strategiaa voidaan käyttää myös tiedotuksessa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Pohjoismaisen yhteistyön kaikki sektorit ovat vastuussa strategian luvussa 1.4 mainittujen yleistavoitteiden ja periaatteiden sisällyttämisestä omiin toiminta-alueisiinsa. Sektoreilla on myös vastuu eri yhteiskunnallisten toimijoiden osallistamisesta työhönsä. Pohjoismaiden ministerineuvoston toimet tulee toteuttaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, esimerkiksi Pohjoismaiden hallitusten, kuntien, elinkeinoelämän, ammattiliittojen, kuluttaja- ja muiden kansalaisjärjestöjen sekä Agenda 21 -verkoston kanssa.

Kansalaisjärjestöillä on suuri merkitys tiedonlevityksessä sekä tietämyksen ja osallistumisen lisäämisessä. Ministerineuvosto hyväksyi vuonna 2006 ministerineuvoston ja pohjoismaisten kansalaisjärjestöjen yhteistyötä koskevan strategian, jota käytetään soveltuvilla alueilla yhteistyön pohjana.

Tämä strategia on julkaistu valmisteluvaiheessa Pohjoismaiden ministerineuvoston sivustossa ja lähetetty lausuntoa varten asianomaisille pohjoismaisille ja kansallisille kansalaisjärjestöille, yksityisen elinkeinoelämän edustajille, ammattiliitoille ja muille etujärjestöille.

Kaikkien Pohjoismaiden ja lähi-alueiden paikalliset, kansalliset ja alueelliset kansalaisjärjestöt kutsutaan osallistumaan kestäväan kehityksen strategian toteutukseen. On ennen kaikkea Pohjoismaiden ministerineuvoston sektorien tehtävä käynnistää tällaista vuoropuhelua ja tehdä kansalaisjärjestöjen kanssa yhteistyötä strategian toteutuksessa.

Hyväksyminen

Tämä strategia esitetään pääministereille ja itsehallintoalueiden poliittisille johtajille. Strategia esitetään myös Pohjoismaiden neuvostolle.

Strategia tulee voimaan 1. tammi-kuuta 2009.

LIITE 1

Lyhenteet

CBSS	Itämeren valtioiden neuvosto (Council of the Baltic Sea States)	NGO	Kansalaisjärjestö (Non-Governmental Organization)	UNECE	YK:n Euroopan talouskomissio (United Nations Economic Commission for Europe)
CCS	Hiilidioksidin talteenotto ja varastointi (Carbon Capture and Storage)	NICe	Pohjoismainen innovaatiokeskus	UNESCO	YK:n kasvatusta, tiedettä ja kulttuurijärjestö (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
CO2	Hiilidioksidi	NSK	Pohjoismainen yhteistyökomitea	UNEP	YK:n ympäristöohjelma (United Nations Environmental Program)
CSD	YK:n kestävä kehityksen toimikunta (United Nations Commission on Sustainable Development)	OECD	Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (Organization for Economic co-operation and Development)	WHO	Maailman terveysjärjestö (World Health Organization)
EU	Euroopan unioni	OSPAR	Yleissopimus Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelusta (Oslo-Paris Convention)	WTO	Maailman kauppajärjestö (World Trade Organization)
YK	Yhdistyneet kansakunnat	PAME	Arktisen meriympäristön suojeluohjelma (Protection of the Arctic Marine Environment)		
GRI	Maailmanlaajuinen yhteiskuntavastuun raportointi (Global Reporting Initiative)	POP	Hajoamattomat orgaaniset yhdisteet (Persistent Organic Pollutants)		
HELCOM	Helsingin komissio				
IPCC	Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli (The Intergovernmental Panel on Climate Change)				
MR-Sam	Pohjoismaiden ministerineuvoston yhteistyöministerit				
NEF	Pohjoismainen energiantutkimus				

LIITE 2

Ministerineuvostojen ohjaus-
asiakirjat kestävän kehityksen
strategian seurannassa

Arktinen yhteistyöohjelma 2009–2011

Pohjoismaisen energiayhteistyön toimintasuunnitelma
2006–2009

Pohjoismaisen maa- ja metsätalous-, kalastus-, vesiviljely- ja
elintarvikeyhteistyön puiteohjelma 2009–2012

Ympäristöyhteistyön toimintaohjelma 2009–2012

Pohjoismaiden ministerineuvoston työelämäalan yhteistyöoh-
jelma 2009–2012

Sosiaali- ja terveydenhuoltoala – pohjoismainen yhteistyöohjel-
ma vuodesta 2006 eteenpäin

MR-U:n koulutus- ja tutkimusalan strategia vuosiksi 2008–2010
(MR-U = koulutus- ja tutkimusministerineuvosto)

LIITE 3

Neuvotteluryhmä

Puheenjohtaja

Helen Ågren

Ahvenanmaa

Gunnar Westerholm

Helena Blomquist

Färsaaret

Bjørn Kunoy

Islanti

Danfríður Skarphéðinsdóttir

Helga Bardadóttir

Norja

Herbert Kristoffersen

Ruotsi

Mikael Hagman

Kerstin Grönman

Catharina Peters

Suomi

Annika Lindblom

Anne Eriksson

Tanska

Carl Bjørn Rasmussen

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Tryggvi Felixson

Loa Bogason

Harald Holst

Betina Kjerulf-Jensen

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
www.norden.org

Pohjoismaisessa kestäväen kehityksen strategiassa määritetään Pohjoismaiden kehitykselle vuoteen 2020 ulottuvat pitkän aikavälin tavoitteet ja kuvataan päämääriä ja toimia, joihin Pohjoismaat pyrkivät panostamaan vuosina 2009–2012. Keskeisenä periaatteena on ympäristönäkökohtien ja kestäväen kehityksen sisällyttäminen eri sektorien politiikkaan ja muihin politiikan aloihin. Strategiaan sisältyvät kestäväen kehitykseen liittyvä sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuus ja taloudelliset näkökohdat.

Strategian neljässä kappaleessa määritellään tavoitteet ja panostukset painopistealueilla, joihin kuuluvat ilmasto ja uusiutuva energia, kestävä kulutus ja tuotanto, pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta kestäväen kehityksen välineenä sekä koulutus ja tutkimus, kansalaisten osallistuminen ja paikalliset kestävyysstrategiat.